

РИНОК ДЕРИВАТИВІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Похідні фінансові інструменти (деривативи) відіграють важливу роль у сучасних фінансових системах. Вони, зокрема, дозволяють учасникам ринків управляти фінансовими ризиками, покращують прозорість ціноутворення на ринках, поліпшують ліквідність ринків. Українські науковці аргументують ключову роль деривативів у процесах глобалізації та мобілізації капіталу. [1] Тому важливим є дослідити поточний стан розвитку глобальних ринків деривативів та визначити місце України на фінансовій мапі світу. Вагомим є питання впливу повномасштабної війни з росією на ринок деривативів в Україні.

Ринки деривативів можна розділити на біржовий ринок та позабіржовий ринок. Якщо біржові показники є досить прозорими, а статистика за ними широкодоступна, то об'єм позабіржового ринку часто можна оцінити лише приблизно. Тому надалі варто сконцентруватись саме на біржовому ринку похідних фінансових інструментів. Інструменти, що торгуються на ньому – це ф'ючерсні контракти та опціони.

Найпоширенішим показником для вимірювання рівня розвитку ринку є об'єм торгівлі на ньому. У 2023 р. за даними Банку міжнародних розрахунків середньоденний обсяг торгів біржовими деривативами на світових ринках склав більше 11 млрд доларів США та зріс на майже 17% відносно попереднього року. Географічно найбільшими є ринок США та країн Європи. На країни Північної Америки стабільно припадає більше половини світового обсягу торгів. Детальнішу інформацію представлено у табл. 1.

Таблиця 1. Середньоденний обсяг торгів біржовими деривативами на глобальних фінансових ринках, млрд дол США

	2022	2023	Зміна, %
Ф'ючерсні контракти	8045	9248	15%
Північна Америка	5898	6787	15%
Європа	1848	2116	15%
Азія	198	239	21%
Інші ринки	101	106	5%

<i>Продовження Таблиці 1</i>			
	2022	2023	Зміна, %
Опціони	1805	2236	24%
Північна Америка	1316	1813	38%
Європа	466	385	-17%
Азія	15	15	0%
Інші ринки	8	23	188%

Джерело: складено автором на основі [2]

Ринок біржових деривативів України історично представлений майже виключно ф'ючерсними контрактами. За даними Української біржі у 2023 році торги ф'ючерсами були відсутні [3]. Останній раз таке спостерігалось у 2019 році. На рис. 1 можна спостерігати різке падіння активності на ринку у 2018 році, після чого ринок фактично перестав існувати.

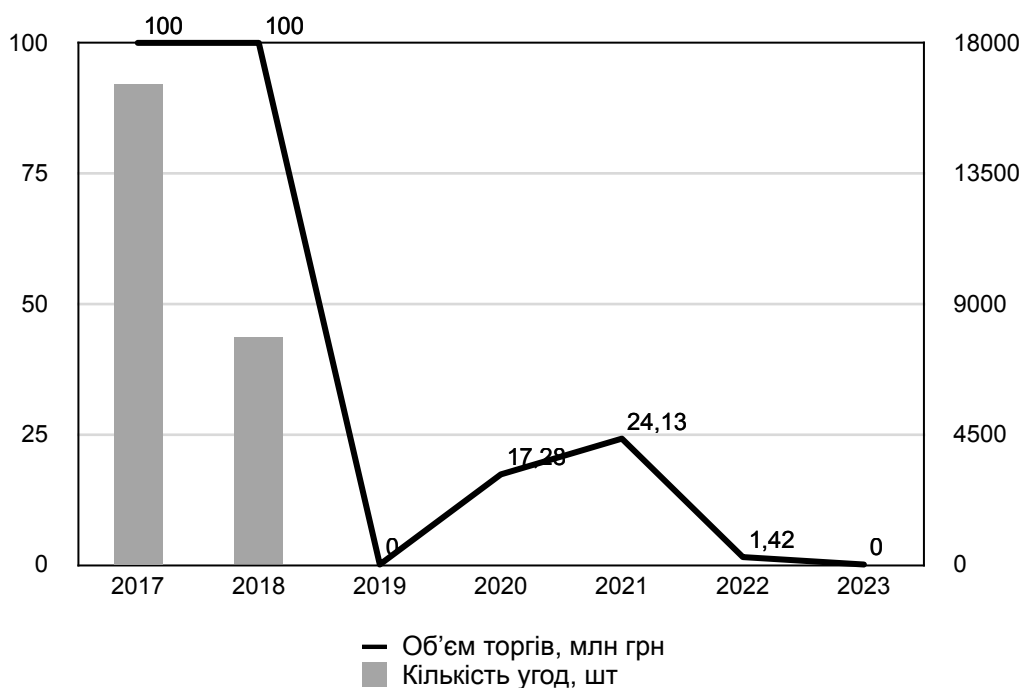

Рисунок 1. Кількість угод та об'єм торгів ф'ючерсними контрактами на Українській біржі

Джерело: складено автором за даними [3]

Важливо відмітити, що до 2019 року на Українській біржі користувались попитом лише ф'ючерси на нафту сорту Brent. З 2020 року ринок повністю складають валютні контракти на курс USD/UAH. Торгівля опціонами наразі відсутня на Українській біржі.

Отже, якщо до 2018 року ринок біржових деривативів в Україні катастрофічно відставав у розвитку від ринків розвинених країн, то наразі цей ринок фактично відсутній. Війна не мала на це сильний вплив, адже вкрай несприятлива ситуація спостерігалась і до вторгнення росії. Проте, відновлення ринку стримуватиметься під час війни.

Список використаних джерел

1. Akulenko V., Zakharkin O., Dunaiev M. Trends In The Derivatives Market In Ukraine And The World. *Efektivna ekonomika*. 2021. No. 5. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.72> (date of access: 30.03.2024).
2. Exchange-traded derivatives statistics publication table: BIS,XTD_D1,1.0. BIS Data Portal | Bank for International Settlements. URL: https://data.bis.org/topics/XTD_DER/tables-and-dashboards/BIS,XTD_D1,1.0 (date of access: 30.03.2024).
3. Інформація про торги. Українська біржа. URL: <https://www.ux.ua/ua/marketdata/marketresults.aspx> (дата звернення: 30.03.2024).